

افطار و صبحر

ماه مبارك رمضان

سپه ساهامی حدرا ماه رمضان مائة

تتبع ونگارش :

الحاج امين الدين « سعیدی - سعيد افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتژیکی افغان
و مسؤل مرکز فرهنگی د حق لاره - جرمنی

افطار و سحر در ماه مبارک رمضان

تتبع ونگارش :

امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیکی افغان

و مسؤل مرکز فرهنگی د حق لاره - جرمنی

خواننده محترم !

ماه مبارک رمضان با همه لحظات آن پر از معنویت خاصی است ، شام افطار رمضان سحر ها رمضان ، شب قدر رمضان ، نماز تراویح ونوافل وسایر عبادات در ماه رمضان از جمله ختم قرآن عظیم الشان همه وهمه ، لحظات پر معنویت است که در این ماه مبارک وجود دارد . در ماه پر مبارک رمضان ، لحظات روزه داراز لحاظات پر ارزشی شماریده میشود ، در این ماه ، هر لحظه انسان در آغوش پر لطف و رحمت خداوند با عظمت میباشد ، یکی از لحظات خوشایند ماه مبارک رمضان ، آذان شام وباز کردن روزه یا به اصطلاح لحظات افطاراست . هنگام افطار و لحظه باز کردن روزه، آن هم روزه ای که به امر پروردگار گرفته شده ، یکی از قشنگترین وفراموش ناشدنی لحظات برای روزه دار محسوب می شود.

افطار

بمعنی روزه گشادن، روز ه شکستن، بازکردن روزه باخوردن غذا، رسیدن وقت روزه گشادن

(مصدر) افطار روزه گشادن روزه وا کردن. را میگویند .

افطاری(صفت اسم) طعام و خوراکی که بهنگام افطار میخورند .

وقت روزه :

وقت روزه فرضی ویا روزه شرعی، به حکم نص قرآن عظیم الشان از طلوع صبح صادق آغاز و تا غروب آفتاب ادامه می یابد .

چنانچه این حکم در(آیه 187 سوره بقره) به زیبای خاصی آن چنین بیان وفورمولبندی گردیده

است : « وکلوا واشربوا حتی یتبین لکم الخیط الابیض من الخیط ا لاسود من الفجر ثم

أتموا الصیام الی الیل » (تا آن وقت بخورید وبنوشید که خط سفید از خط سیاه خوب نمایا

ن وآشکار شود وباز روزه را تا اول شب به اتمام رسانید وآنرا بگیرید.) ولی در کشور

هایکه آبر الود اند وتعیین وقت در آن دشوار است فتوای شرعی علما همین است که :

افطار به وقت محلی نزدیکترین کشور اسلامی باید صورت می پذیرد .

روزه گرفتن در شب جواز نداشته ، چراکه خداوند (ج) شب را برای استراحت افریده

است : « هو الذی جعل لکم اللیل لتسکنوا فیه والنهار مبصراً إن فی ذلک لآیات لقوم

یسمعون » (سوره یونس آیه 178)

همه مسلمانان در این مورد متفق القول اند که روزه بالای بالای مسلمانان بر اساس نص قرآن عظیم الشان از فجر صبح تا غروب افتاب واجب است .
 پروردگار با عظمت ما در آیه (سوره بقره) 178 جزئیات این حکم را چنین فورمولبندی نموده است : « **كُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ** » (بخورید و بنوشید ، تا اینکه نخ سفید (روشنی فجر) از نخ سیاه (تاریکی شب) برای شما، نمایان شود.)
 از حکم این متبرکه بوضاحت تام معلوم میشود : که خوردن و آشامیدن از اول شب تا پدیدار شدن نخ سفید (روشنی فجر) از نخ سیاه (تاریکی شب) جواز داشته است .
 روزه از چه وقت آغاز و چه وقت ختم میشود؟

در حدیثی از عدی بن حاتم آمده است :

« **قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: « حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ (عَمَدْتُ إِلَى عِقَالِ أَسْوَدٍ وَإِلَى عِقَالِ أَبْيَضٍ فَجَعَلْتُهُمَا تَحْتَ وَسَادَتِي، فَجَعَلْتُ أَنْظُرُ فِي اللَّيْلِ فَلَا يَسْتَبِينُ لِي فَغَدَوْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ: «إِنَّمَا ذَلِكَ سَوَادُ اللَّيْلِ وَبَيَاضُ النَّهَارِ».** (بخاری:1916)

(عدی ابن حاتم رضی الله عنه می گوید: وقتی که این آیه « **حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ** » نازل شد. يك طناب سیاه و يك طناب سفید را زیر بالشت خود گذاشتم. تمام شب به آنها نگاه می کردم ولی برای من قابل تشخیص نبودند. هنگام صبح، نزد رسول الله صلی الله علیه وسلم رفتم و داستان را برایش قصه کردم. فرمود: «منظور از نخ سیاه، تاریکی شب و منظور از نخ سفید، روشنایی صبح است».

فاصله میان سحری و طلوع فجر :

در مورد فاصله میان سحری و طلوع فجر و اینکه فاصله زمانی آن چقدر میباشد باید به حکم این حدیثی مراجعه کرد .

در حدیثی از زید بن ثابت (رضی الله عنه) روایت است : « **عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: تَسَحَّرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قُلْتُ: كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسَّحُورِ؟ قَالَ: قَدْرُ خَمْسِينَ آيَةً.** » (بخاری:1921)

(زید بن ثابت رضی الله عنه می گوید: همراه رسول الله صلی الله علیه وسلم سحری خوردیم. سپس، آنحضرت صلی الله علیه وسلم برای نماز فجر، بلند شد. پرسیدیم: فاصله میان اذان صبح و سحری، چقدر بود؟ زید گفت: به اندازه ای که حدود پنجاه آیه خوانده شود.)
 محدثین مینویسند که : قبل از نزول این آیه متبرکه ، مسلمانان در ماه مبارک رمضان حتی در طول شب از خوردن و نوشیدن ابا ء میوزیدند ، و مسلمانان قبل از رفتن به خواب نان شب را میخوردند و می خوابیدند، اگر احياناً درطول شب دوباره بیدار هم می شدند از خوردن و نوشیدن ابا ء می ورزیدند ، و آنرا مخالف قوانین وضع شده ماه مبارک رمضان میدانستند.

ولی زمانیکه آیه (178 سوره بقره) « **كُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ** » نازل شد ، به مسلمانان اجازه داده شد که میتوانند در طول این مدت از خوردنیها ونوشیدنیها استفاده نمایند وهم میتوانند با زنان خویش زندگی زناشویی را هم داشته باشند.

همچنان حکم دیگری که در این آیه متبرکه برای روزه داران بیان گردیده اینست که نهایت صیام اینکه تا بکدام وقت امساک باشند نیز واضح گردید. **طوریکه گفته شد : «ثُمَّ أَتَمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ»** (سپس روزه را تا شب تکمیل کنید.) میباشد.
امام فخر رازی : در تفسیر الکبیر مینویسد:

(مردم در فهم این آیه متبرکه که لیل یعنی شب چیست اختلاف رای دارند . برخی انتهای روز را با اوّل روز مقایسه کرده اند ، میگویند همانطوریکه اوّل روز به ظاهر شدن علامه روشنی افتاب است اوّل شب هم بر رفتن نشانه وروشنی افتاب است) ولی برخی دیگر از مردم در این مورد هم اختلاف کرده اند طوریکه میگویند : نا بودی سرخی از طرف مشرق نشانه غروب افتاب و شب است .

شیخ قرطبی در تفسیر خویش مینوسد:

« اتموا الصيام » در آیه متبرکه ، امر است اقتضای وجوب را می کند والی در « الی الیل » برای غایت است، لیل داخل در روز نیست چون لیل از جنس نهار « روز » نمی باشد پس خداوند شرط کرد اتمام روزه را تا آشکار شدن شب؛ چنانچه خوردن را جایز کرده تا روز آشکار شود .

یادداشت ضروری:

طوریکه در فوق هم یاد اور شدیم : تطبیق این حکم که در آیه متبرکه بیان شد در کشور هایکه آبر الود اند وتعیین وقت در آن سرزمین ها دشوار است (بخصوص کشور های اروپای) فتوای علمای جهان اسلام همین است که مسلمانان این کشورها وسرزمین ها باید افطار روزه ای خویش را مطابق افطار نزدیکترین کشور اسلامی تنظیم بدارند.
هکذا در این تعداد از کشور های ، مراکز اسلامی وجود داشته ومطابق رهنمود های کمپیوتری جنتری های افطاری وسحری را برای مسلمانان مقیم این کشور ها تر تیب داده که تقریباً این مشکل برای اتباع ،مسلمان حل گردیده است .

نقطه دوم قابل تذکر میدانم اینست که : در دین مقدس اسلام: روزه گرفتن از طرف شب جواز نداشته پروردگار ما شب را برای استراحت آفریده است.

قرآن عظیم الشان در مورد با تمام صراحت بیان فرموده : « **هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لَتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصَرًا** **إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ** » (یونس آیه 178) .

سحری، برکت دارد ولی واجب نیست :

در حدیثی از آنس بن مالک رضی الله روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است :

« تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهَةً ». (بخاری: 1923) «سحری بخورید زیرا در خوردن سحری، خیر و برکت نهفته است».

در مورد اینکه سحری خوردن شرط صحت روزه است یا خیر؟ در جواب باید گفت : سحری خوردن شرط برای روزه گرفتن نیست بلکه سحر خیزی از جمله سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم میباشد .

ولی نباید فراموش کرد که قاعده کلی در دین مقدس همین است که این دین با عظمت میخواهد عبادت را برپيروان خویش اسان بگرداند وپيروان خویش را به اسان سازی عبادت ترغیب و تشویق نماید . از جمله اسان گیری عبادت رمضان مساله تاخیر در سحر وعجله در افطار در ماه مبارک رمضان میباشد .

بنآ بر مسلمانان روزه دارمستحب است که در وقت سحری بیا خیزند وحداقلی غذا بنام سحری تناول فرماید ولوکه یک دانه خرما ، شیر ویا هم آب باشد ، روزه دار به این عمل خویش در جنب اینکه از یک طرف بر سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم عمل نموده از جانب دیگر بیدار شدن در سحری فائده معنوی برای شخصی روزه دار میباشد ، وآن اینکه قبل از طلوع فجر بیدار میگردد ، ولحظاتی چندی را در عبادت پروردگار خویش سپری مینماید ، لحظاتی که پروردگار با عظمت ما دروقت سحر،رحمت خویش را بر بندگانی خویش نازل ودعا های آنان را مستجاب و استغفار کنندگان را مورد مغفرت قرار می دهد.

فضیلت افطار وسحری « پس شب »:

پیامبرصلی الله علیه وسلم فرموده است: « سه امر از جمله اخلاق پیامبرانه میباشند: »
تاخیر در سحری ، تعجیل در افطار ، در نماز دست راست را بر چپ گذاشتن « پیامبر اسلام میفرماید : « سحری بخورید ، زیرا در خوردن سحری برکت است : برای روزه گرفتن روزه دار از خوردن سحری کمک بگیرد و برای قیام لیل (تهجد) از خوابیدن بعد از ظهرکمک حاصل کنید. »

خواهران وبرادران متدین !

ضرورت فوری جسم روزه دار در هنگام افطار به دست آوردن يك منبع انرژی به شکل گلوکوز برای هر سلول زنده به خصوص سلولهای مغز و اعصاب میباشد .

بنآ برای روزه دار مستحب است که با خرما و آب میوه یا شیر که منابع خوب قند هستند افطار نمایند . از لحاظ صیحی هنگام افطار خوردن سه دانه خرما ، یک گیلان آب میوه ، سوپ سبزیجات به منظور حفظ تعادل قند، آب و مایعات بدن توصیه می شود .

طوریکه قبلاً یاد اور شدیم برای روزه دار مستحب است که با خرما تازه افطار کند ودر صورت عدم موجودیت آن با آب افطار نماید ودر زمستان میتواند با خرما خشک و در

صورت عدم موجودیت آن با آب افطار کند تا معده آماده گردیده و غذایی را که بعداً خورده میشود بتواند بهتر هضم نماید.

پس از آنکه روزه دار با خرما یا آب و غیره افطار کرد نماز شام را ادا نموده، و بعد از آن غذا میخورد و پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: « **إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَفْطِرْ عَلٰی تَمْرٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ فَلْيَفْطِرْ عَلٰی مَاءٍ فَإِنَّهُ طَهُورٌ** ». « چون افطار کند یکی از شما پس افطار کند با خرما، پس چون نیافت پس افطار کند با آب زیرا پاک کننده است » (حدیث متفق علیه)

همچنان در حدیث أحمد و ابو داود که دارایی عین مفهوم میباشد آمده است: « **عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْطِرُ عَلٰی رَطْبَاتٍ قَبْلَ أَنْ يَصْلِيَ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ رَطْبَاتٍ فَتَمْرَاتٍ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ تَمْرَاتٍ حَسَا حَسَا مَاءً** ». ولی نباید فراموش کرد که حتمی و به اصطلاح واجب، نیست که روزه دار حتماً روزه خویش را به خرما افطار نماید، در صورت عدم موجودیت خرما، روزه دار میتواند به هر چیزیکه در امکان اش باشد، روزه خویش را افطار نماید. و در حکم « **أَنْ يَفْطِرَ عَلٰی مَا يَشَاءُ مِنَ الطَّيِّبَاتِ** » شامل میگردد

ولی طوریکه یاد آور شدیم: برای روزه دار عجله در افطار و تأخیر در سحری افضل میباشد زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: « **لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا أَخْرَوُ السَّحُورَ وَعَجَلُوا الْفِطْرَ** ». « همیشه امت من به خیر باشند تا وقتیکه به تأخیر اندازند سحری را و شتاب کنند در افطار ».

معیار و ملاک اصلی برای شروع و جواز افطار:

در حقیقت غروب آفتاب، چنانکه پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: « **إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهُنَا وَآذَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهُنَا وَعَرَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ** » بخاری (1954) و مسلم (1100).

یعنی: هر گاه شب از این سمت (مشرق) شروع شود و روز از این سمت (مغرب) به پایان برسد و آفتاب نیز غروب کند وقت افطار روزه دار فرا رسیده است. از طرفی دیگر یکی از سنتهای نبوی در امر روزه اینست که در افطار آن تعجیل شود، چنانکه از سهل بن سعد روایت شده که گفت:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: « **لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ** ».

(بخاری: 1957) یعنی: «مردم تا زمانی در خیر، بسر میبرند که در افطار نمودن، عجله کنند».

(یعنی بلا فاصله پس از غروب آفتاب، افطار نمایند).

ابن عبدالبر رحمه الله می گوید:

«از جمله سنت (نبوی) تعجیل در افطار و تأخیر در سحری است، و تعجیل باید پس از اطمینان از ناپدید شدن آفتاب باشد، و برای کسی که شک دارد که آیا آفتاب ناپدید شده یا خیر؟ جایز

نیست افطار کند، زیرا (عبادت) فرض به یقین نیاز دارد و جز با یقین خارج نمی گردد». (التمهید) (21 / 97 ، 98) .

دعای درافطار :

طوریکه می فهمید که دعا مغز عبادت است وانسان در طول زندگی خویش باید ازفهم عالی دعا غافل نگردد بخصوص در ماه مبارک رمضان ولی به تاسف باید گفت که برخی از روزه داران در هنگام افطارنسبت عجله بیشتر حتی در بجا آوردن دعا هم غفلت می ورزند . سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم است که : روزه دار افطار خویش را با دعا آغاز نماید ، طوریکه در دعا افطار فضیلت زیادی نهفته است و روزه دار نباید فراموش کند که او از جمله کسانی است که دعای او مورد استجابت قرار میگرد .

در حدیثی از انس بن مالک رضی الله عنه روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است : «دعای سه شخص بی جواب نمی ماند: دعای پدر و مادر، دعای روزه دار و دعای مسافر». (احمد آن را روایت کرده و البانی آن را صحیح دانسته است). از جمله دعاهای صحیح در این باره این دعای رسول الله صلی الله علیه وسلم به هنگام افطار است که ایشان می فرمود:

«ذهب الظمأ و ابتلت العروق و ثبت الأجر إن شاء الله» (صحیح سنن ابی داوود). «تشنگی برطرف شد و رگ ها سیراب شدند و اجر به خواست خداوند نوشته شد». دعا برای کسیکه افطار را تهیه دیده است :

روزه دار همانطوریکه در آغاز افطار روزه خویش را با دعا می آغازد ، در ختم افطار هم فضیلت دعا را باید فراموش نکند و برای کسانیکه افطار را تهیه دیده اند برای آنان نیز دعا نمایند . سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم است : وقتی روزدار نزد کسی افطار نماید برای او باید دعا کند کما اینکه رسول الله صلی الله علیه وسلم در حق قومی که ایشان را افطار داده بودند دعا کرده بود. پس وبهتر است یکی از این دعا ها را بعمل آرد :

- «افطر عندکم الصائمون و اکل طعامکم الابرار و تنزلت علیکم الملائکه». (صحیح جامع الصغیر).

- «اللهم بارک لهم فیما رزقتهم و اغفر لهم و ارحمهم». (به روایت مسلم).

- «اللهم اطعم من اطعمنی و اسقني من سقانی». (به روایت مسلم).

یادداشت :

در وقت افطار دو دعا و ذکر در احادیث وارد شده اند، که یکی از آن احادیث حسن است ولی دیگری ضعیف است:

اول: از ابن عمر رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم وقتی افطار می کرد می فرمود: (ذهب الظمأ و ابتلت العروق و ثبت الأجر إن شاء الله). ابوداود (2340)

یعنی: (تشنگی زایل شد، رگ ها سیراب گشت ، واگر خداوند خواست اجر نیز خواهد رسید.) (روای حدیث شریف : ابوداود).

این حدیث حسن است، چنانکه حافظ ابن حجر رحمه الله در کتاب " التلخیص الحبیر " (2 / 202) از دارقطنی نقل کرده که او اسناد حدیث را حسن دانسته است.

دوم:

دعای « اللهم لك صمت وعلى رزقك افطرت » (خداوند ! من برای تو روزه گرفتم و از رزقی که تو نصیب کرده ای افطار نمودم) (این حدیث را أبو داود (2358) روایت کرده ولی حدیث مرسل است، و علامه البانی رحمه الله آنرا در ضعیف أبی داود (510) ضعیف دانسته است. ویا این دعا : « بسم الله والحمد لله ، اللهم لك صمت وعلى رزقك افطرت وعلیک تو کلت سبحانک وبحمدک ، تقبل منی ، انک انت السميع العليم »

ولی برای روزه دار جایز است که هرکدام از اذکار فوق را در وقت افطار بخواند، و بعضی از اهل علم بر استحباب خواندن آن اذکار تأیید کرده اند.

و جایز است که بعد از خواندن آن اذکار هردعایی که روزه دار خواست برای خود بخواند، چرا که وقت افطار ، به دلیل آنکه پایان و نهایت عبادت (روزه) است ، لذا محل اجابت دعا است و دعا خواندن در آن وقت مشروع است.

اما دعا خواندن یا ذکر خاصی در وقت سحری در سنت نبوی وارد نشده است، اما با توجه به اینکه قبل از سحری بعنوان یک سوم آخر شب تلقی می شود، لذا در آن وقت مسلمان می تواند هر دعائی کند، چرا که یک سوم آخر شب محل و وقت اجابت دعا است.

حکم آذان برای افطار در رمضان

ما مسلمانان که در کشور های غربی زندگی بسر میبریم وبسیاری ما مسلمانان از نعمت شنیدن آذان مانند آذان در جوامع اسلامی محروم هم هستیم ، و به این ترتیب کمبود بزرگی را احساس نموده، مشتاق شنیدن آذان وکلمات شریفین آن از منار های مسجد هستیم ، این اشتیاق در ماه مبارک رمضان بیشتر میگردد.

واقعیت چنین است که درین کشور های مقیم و جوامع که مردم آن بیشتر مسیحی اند زیادتیر اوقات حالاتی پیش می آید که در وقت افطار ، صدای زنگ کلیسا را میشنویم . بسیاری از مسلمانان وبخصوص افغانها محترم ما در کشور های غربی ، عادت دارند که افطار را به آذان می آغازند و آذان را برای افطار شرط میدانند.

میخواهم خدمت خواننده گرامی بعرض برسانم که آذان برای افطار در دین مبین اسلام شرط نبوده وروزه دار بدون آذان میتواند روزه خویش را هم افطار نماید.

این بدین معنی است که شنیدن آذان جهت افطار برای روزه دار شرط نیست، بلکه آذان اعلامی است جهت انجام عبادت نماز در وقت خاص خود، که چون افطار در هنگام آذان مغرب

است، لذا آذان نشانه ای برای جواز افطار روزه دار شده می‌تواند، ولی لازم و شرط نیست که روزه دار تا زمانیکه صدای آذان مغرب را نه شنود، نباید افطار کند.

برای روزه دار کفایت که ساعت مغرب و اینکه که آیا وقت نماز مغرب رسیده است یا خیر، با مطمئن شدن از این امر روزه دار می‌تواند روزه اش را افطار نموده، و بعد از آن با ادای نماز مغرب خویش بپردازد.

وقت آذان مغرب بعد از غروب کامل آفتاب بوده، و خوشبختانه که بشر امروز به چنان امکانات پیشرفته تکنیکی و الکترونیکی دست یافته، که این مشکل تا حد ممکن برای مسلمانان بخصوص در جوامع غیر اسلامی و یا غربی نیز حل گردیده. همچنان خوشبختانه بسیاری از مراکز اسلامی جنتی های اسلامی و تقویم های شرعی را قبل از ماه مبارک رمضان به طبع رسانیده و بدسترس مسلمانان قرار میدهند، که در این کار امکاناتی خوبی در اختیار مسلمانان قرار میدهد.

افطار قبل از نماز مستحب است

مستحب است قبل از نماز خواندن شام ابتدا روزه ی خود را با خوردن چند عدد خرما و یا هم آب و یا شیر باز نماید و بعد از افطار به ادای نماز شام اقدام نماید.

در حدیث که از حضرت انس (رض) روایت گردیده آمده است: «کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یفطر علی رطبات قبل أن یصلی، فإن لم تکن رطبات فعلی تمرات، فإن لم تکن حسا حسوات من الماء» «پیامبر صلی الله علیه وسلم قبل از آنکه نماز مغرب را بخواند با چند خرمای رطب افطار می‌کرد، اگر خرمای رطب نبود چند خرمای خشک و اگر خرمای خشک نبود، چند جرعه آب می‌نوشید». (حدیث شماره 2339 ابوداود) در ضمن باید بعرض برسانم:

اگر احياناً حالتی در زندگی پیش آید که افطار بعد از آذان صورت گیرد، روزه دار گناهی را مرتکب نشده ولی همینقدر باید گفت که ترک سنت کرده و فضیلتی را از دست داده است در حالیکه می تواند حداقل مقدار کمی آب را بنوشد و بعد نماز بخواند و این امر بسیار سهل و آسان است.

افطار مؤذن در رمضان

در نزد بسیاری از مسلمانان این سوال مطرح است که: مؤذن اول افطار کند و بعد آذان دهد و یا بعد از آذان دادن خودش افطار نماید؟

در مورد باید گفت: معیار و ملاک اصلی برای شروع و جواز افطار، در حقیقت غروب آفتاب، چنانکه پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهُنَا وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهُنَا وَغَرَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ» بخاری (1954) و مسلم (1100).

یعنی: هر گاه شب از این سمت (مشرق) شروع شود و روز از این سمت (مغرب) به پایان برسد و آفتاب نیز غروب کند وقت افطار روزه دار فرا رسیده است.

از طرفی دیگر طوریکه در فوق یاد آور شدیم: یکی از سنتهای نبوی در امر روزه اینست که در افطار آن تعجیل شود، چنانکه از سهل بن سعد روایت شده که گفت: رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ». (بخاری: 1957) یعنی: «مردم تا زمانی در خیر، بسر میبرند که در افطار نمودن، عجله کنند». (یعنی بلا فاصله پس از غروب آفتاب، افطار نمایند).

و اما مؤذن:

اگر روزه داران منتظر اذان مؤذن هستند تا هرچه زودتر افطار کنند، در اینحالت باید بدون تاخیر

به اذان گفتن مبادرت ورزد تا موجب تاخیر افطار مردم نشود، چرا که تاخیر افطار خلاف سنت نبوی است. مگر آنکه مؤذن به خوردن یا نوشیدن چیز ساده ای قناعت کند - مانند نوشیدن اندکی آب - که در اینحالت ایرادی ندارد و سپس اذان دهد.

اما اگر کسی منتظر اذان او نیست، مثلاً مؤذن به تنهایی در صحرایی است و فقط برای خودش اذان می دهد، و یا برای دسته ای از مردم که نزد وی حضور دارند اذان می دهد (مانند دسته ای از مسافری) در اینحالت ایرادی ندارد که قبل از اذان افطار کند، زیرا همراهانش با خود مؤذن می توانند افطار کنند و منتظر اذانش نیستند، و بعداً مؤذن اذان داده و نمازشان را بخوانند.

موضوع به تأخیر انداختن افطار :

با تاسف باید گفت در بسیاری از اوقات دیده شده که روزه داران محترم به خاطر رعایت احتیاط کوشش بعمل میاورند تا در افطار خویش خلاف فهم شرعی به تاخیر بیاندازند ، حتی برخی از روزه داران با در نظر داشت اینکه نماز شام را خوانده اند ، بازهم بنام احتیاط در افطار تاخیر بعمل میاورند .

خدمت این عده از روزه داران محترم باید بعرض برسانم که این عمل شان اشتباه محض و خلاف سنت و هدایت پیامبر صلی الله علیه وسلم است .

روزه دار محترم هر وقت صدای اذان شام را بشنود باید افطار کند. (اگرچه اذان شرط برای افطار رمضان نمی باشد) ولی هستند اشخاصیکه با در نظر داشت اینکه صدای اذان شام را می شنود باز هم در افطار روزه تاخیر بعمل میارود و به اصطلاح در ذهن خویش مبالغه در احتیاط شرعی بعمل میاورد ، طوریکه گفتیم بدین عمل در مخالفت صریح با سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم قرار میگیرند .

با شنیدن الله اکبر افطار باید آغاز شود :

روزه دار همینکه کلمه الله اکبر را شنید باید آغاز به افطار نماید ضرورت نیست که برای ختم آذان انتظار بکشد : زیرا سنت است که افطار باید سریعتر انجام گیرد.

ولی در مورد خواندن نماز شام باید گفت : روزه دران باید برای ختم آذان انتظار بکشند وحتی برخی از علماء بدین عقیده اند که بهتر است که به ندای آذان باید جواب داده شود و کلمات مؤذن را باید تکرار کنند و در انتهای آذان ابتدا بر پیامبر صلی الله علیه وسلم صلوات بفرستند و بعد دعای مقام محمود بخوانند.

در حدیثی از ابوسعید رضی الله عنه روایت است که پیامبر -صلی الله علیه وسلم- فرمود : « إذا سمعتم النداء فقولوا مثل ما يقول المؤذن » «هرگاه آذان را شنیدید مثل آنچه که مؤذن می‌گوید، بگویید». متفق علیه

از عمر بن خطاب رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : «هرگاه یکی از شما با الله أكبر الله أكبر مؤذن بگوید أكبر الله أكبر و با أشهد أن لا إله إلا الله مؤذن بگوید: أشهد أن لا إله إلا الله، و با أشهد أن محمداً رسول الله مؤذن بگوید : أشهد أن لا إله إلا الله، و با أشهد أن محمداً رسول الله مؤذن بگوید : أشهد أن محمداً رسول الله، و با حى على الصلاة مؤذن بگوید : لاحول و لا قوة إلا بالله، و با حى على الفلاح مؤذن بگوید : لاحول و لا قوة إلا بالله، و با الله أكبر مؤذن بگوید أكبر، و با لا إله إلا الله او از ته قلب بگوید : لا اله الا الله وارد بهشت می‌شود». مسلم (385).

پس کسی که آنچه را مؤذن می‌گوید تکرار کند یا هنگام گفتن حى على الصلاة و حى على الفلاح بگوید : لا حول و لا قوة إلا بالله، یا حى على الصلاة و حى على الفلاح و لاحول و لا قوة الا بالله را با هم بگوید طبق سنت عمل کرده است. هرگاه مؤذن از گفتن آذان یا اقامه فارغ شد (مستحب است که) شنونده بعد از تکرار گفته‌های او، آنچه که در دو حدیث زیر می‌آید بگوید :

از عبدالله بن عمر روایت است : از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم که می‌فرمود : (إذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول، ثم صلوا على، فإنه من صلى على صلاة صلی الله بها عليه عشرا، ثم سلوا الله لى الوسيلة، فإنها منزلة فى الجنة لا تنبغى إلا لعبد من عباد الله، و أرجو أن أكون أنا هو، فمن سأل الله لى الوسيلة حلت له الشفاعة) «هرگاه (ندای) مؤذن را شنیدید، آنچه را می‌گوید تکرار کنید سپس بر من صلوات بفرستید چون هر کس بر من یک صلوات بفرستد، خداوند در برابر آن ده صلوات بر او می‌فرستد سپس از خدا برایم طلب وسیله کنید که وسیله مقامی است در بهشت که تنها به یکی از بندگان خدا داده می‌شود و امیدوارم که آن بنده من باشم، پس کسی که از خداوند برای من طلب وسیله کند، شفاعت شامل حالش می‌گردد». مسلم (384).

از جابر روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : (من قال حين يسمع النداء : اللهم رب هذه الدعوة التامة و الصلاة القائمة آت محمدا الوسيلة و الفضيلة و ابغته مقاما محمودا الذى وعدته، حلت له شفاعتى يوم القيامة) «هر کس پس از شنیدن آذان بگوید - اللهم رب هذه الدعوة التامة و الصلاة القائمة، آت محمداً الوسيلة و الفضيلة و ابغته مقاماً محموداً الذى

وعدته - یعنی : خداوندا! ای پروردگار این دعوت کامل و نماز برپا شده، وسیله و فضیلت را به محمد عطا فرما و در روز قیامت او را به مقام محمود و ستوده‌ای که به او وعده داده‌ای مبعوث فرما - شفاعت من در روز قیامت شامل حال او می‌گردد». بخاری(614).

البته با وارد شدن به وقت نماز - که با دادن اذان پی به این وقت برده می شود- جایز است که افطار نمود و نماز خواند، ولی سنت اینست که ابتدا به اذان پاسخ داد بعد نماز سنت خواند و سپس دعا نمود و بعد نماز فرض را خواند. از انس رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود : (الدعاء لا یرد بین الأذان و الإقامة) «دعا در بین اذان و اقامه رد نمی‌شود». ترمذی (212)

تعمیل در افطار :

برای روزه دار لازم است تا مطابق سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم در افطار تعجیل بعمل آرند، وطوریکه در فوق متذکر شدیم به محض اینکه مطمئن شد که زمان افطار فرا رسیده است، خوردن افطار را آغاز کند.

در حدیثی از سهل بن سعد الساعدي رضی الله عنه آمده که از رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است : «همچنان مردمانی که در افطار کردن تعجیل می کنند از بهترین ها هستند». (متفق علیه).

و در حدیثی از انس رضی الله عنه روایت شده است که رسول الله صلی الله علیه و سلم میفرماید : «در افطار کردن عجله کنید و خوردن سحری را به تأخیر بیندازید». (کتاب صحیح جامع صغیر).

مستحب است قبل از نماز خواندن ابتدا روزه ی خود را با خوردن چند عدد خرما یا آب باز کرد بعد نماز خواند.

از انس روایت است : (کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یفطر علی رطبات قبل أن یصلی، فإن لم تکن رطبات فعلی تمرات، فإن لم تکن حسا حسوات من الماء) «پیامبر صلی الله علیه وسلم قبل از آنکه نماز مغرب را بخواند با چند خرما ی رطب افطار می‌کرد، اگر خرما ی رطب نبود چند خرما ی خشک و اگر خرما ی خشک نبود، چند جرعه آب می‌نوشید». ابوداود (2339) اما اگر کسی بعد از اذان افطار کند، گناهی مرتکب نشده ولی ترک سنت کرده و فضیلتی را از دست داده است در حالیکه می تواند حداقل مقدار کمی آب بنوشد و بعد نماز بخواند و این امر بسیار سهل است.

پر خوری در افطار و سحر

خواننده محترم !

علماء میفرمایند که روزه به چهار نوع است :

1- روزه فرض که به حکم پروردگار در سال یک ماه است

2 - روزه مستحبی

3 - روزه نفلی

4- روزه اخلاقی

روزه اخلاقی عبارت از روزه است که تقلیل در خوراک صورت گیرد (کم خورکی ، و ایجاد فاصله در خوردن غذا و عدم صرف غذای چرب)

قابل توجه است که : موضوع پرخوری نه در سحری و نه در افطار و نه در غیر رمضان امر پسندیده و مطلوبی نیست، زیرا پرخوری ضرر های زیادی دارد و یک مسلمان باید مواظب سلامتی جسم خویش باشد، و درکل پرخوری مکروه است و اسراف کردن نیز حرام است. از جمله آداب غذا خوردن این است که شکم خود را به سه بخش تقسیم کنید: یک سوم برای غذا، یک سوم برای نوشیدنی و یک سوم برای نفس کشیدن. چون پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «انسان هیچ ظرفی بدتر از شکم را پر نکرده است. چند لقمه که جان و روح را پیوند دهد برای انسان کافی است، اگر بر این مقدار قناعت نمی کند، یک سوم شکمش را برای آب و یک سوم را برای غذا اختصاص داده و یک سوم را خالی بگذارد تا بتواند به تزکیه نفس پردازد». البانی در(السلسله الصحیحه) (2265).

و این از جمله چیزهایی است که پیامبر صلی الله علیه وسلم به امت خود آموخته است تا آنها را از امراض خوردنیها و نوشیدنیها با خبر سازد، و فرموده که خوردن زیاد یا کم مکروه است چون باعث ضعف جسم می شود.

در خوردن نباید افراط کرد، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ فِي مَعَى وَاحِدٍ، وَالْكَافِرُ يَأْكُلُ فِي سَبْعَةِ أَمْعَاءٍ». (بخاری: 5393) و مسلم (2060) (183).

«مؤمن در یک معده غذا می ریزد، ولی کافر در هفت روده غذا می ریزد».

در نوع و گونه غذا نباید اسراف کرد، برخی از علمای پیروان مذهب حنفی فرموده اند : از جمله اسراف این است که چند برابر و چند نوع خوردنی ها در سترخوان چیده شود .

شیخ محمد بن عثیمین رحمه الله در (فتاوی اسلامیة) (118/2)

مینویسد :چیدن چند نوع غذا از ثواب روزه نمی کاهد، چرا که کار حرام بعد از انتهای روزه دیگر از ثواب آن نمی کاهد، ولی این امر مشمول فرموده الله تعالی می شود که فرمود: « وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ » الأعراف/31. یعنی: و (از نعمتهای الهی) بخورید و بیاشامید، ولی اسراف نکنید که خداوند اسراف کنندگان را دوست نمی دارد. بنابراین خود اسراف ممنوع است، و (باید دانست که) اقتصاد نصف معیشت و زندگی است، و اگر آنها اضافه دارند بهتر است آنرا صدقه بدهند، چرا که این بهتر است». فضیلة الشیخ محمد بن عثیمین رحمه الله . (فتاوی اسلامیة) (118/2) .

افطار دستجمعی :

در مورد تدویر محافل افطار های دستجمعی که توام با ختم قرآن عظیم الشان

میباشد ، در این اواخر توسط روزه داران در مساجد خانه ها و یاهم سالون ها تدویر می یابد .
در مورد حکم تدویر همچو محافل افطاریه شیخ ابن عثیمین در لقاء الباب المفتوح لابن عثیمین
247/ مینویسد :

«بنظر من ایرادی ندارد، اما بهتر است صورت نگیرد، زیرا صحابه رضی الله عنهم از اینگونه
روشها استفاده نمی کردند. هرگاه مردم با سخن گفتن جهت روزه سنت مشتاق شوند،
همین (سخن گفتن) کافیهست و لازم نیست تا جهت ترغیب آنها (بجای سخن) عملی صورت
گیرد». (تفصیل موضوع مراجعه شود به لقاء الباب المفتوح لابن عثیمین / 247)
افطار قبل از غروب آفتاب :

اگر شخصی نسبت ابر الود بودن هوا به گمان این که آفتاب غروب نموده افطار می کند ، در
حالی که بعداً معلوم شد که آفتاب غروب به نموده و وقت افطار نبود ، ، حکم اش در شرع همین
است که : روزه ی ایشان فاسد شده است، البته باید تا غروب کامل آفتاب امساک کند؛ بنا بر
نظریه ی صحیح از اقوال علما قضای یک روز بر ایشان واجب است و کفاره لازم نیست.
هشام بن عروه از همسرش فاطمه از اسماء روایت می کند که ایشان گفته اند: (در حیات
رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در روزی ابری افطار نمودیم پس از آن آفتاب طلوع کرد)
به هشام گفته شد: آیا به قضای آن روز امر شدند؟ هشام گفت: چاره ای جز قضا
نداشتند. (بخاری(1959)) منظور از هشام در سند حدیث: هشام پسر عروه پسر زبیر است
که از ثقات تابعین هستند.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم تسلیماً کثیراً.

فهرست مندرج :

- افطار
- وقت روزه
- روزه از چه وقت آغاز و چه وقت ختم میشود؟
- فاصله میان سحری و طلوع فجر
- سحری، برکت دارد ولی واجب نیست
- فضیلت افطار و سحری « پس شب »

- معیار و ملاک اصلی برای شروع و جواز افطار
- دعای درافطار
- دعا برای کسیکه افطار را تهیه دیده است
- حکم آذان برای افطار در رمضان
- افطار قبل از نماز مستحب است
- افطار مؤذن در رمضان
- موضوع به تأخیر انداختن افطار
- با شنیدن الله اکبر افطار باید آغاز شود
- تعجیل در افطار
- پر خوری درافطار و سحر
- افطار دستجمعی
- افطار قبل از غروب آفتاب